

belirterek Amr b. Merzûk'a olan güvenini dile getirmiştir. Yahyâ b. Maîn de ehl-i Kur'ân ve faziletli bir insan olarak nitelendirdiği Amr'ın güvenilir bir muhaddis olduğunu söylemiştir. Süleyman b. Harb'e göre onu tenkit edenler, kendilerinde olmayan hadisleri rivayet ettiği için kıskançlıkları sebebiyle böyle davranmışlardır. Buhârî'nin, *el-Câmi'u's-şâhîh*'inde iki yerde ("Diyât", 2, "Fezâ'ilü aşhâbi'n-nebi", 30) "haddesenâ Amr" diyerek ondan hadis rivayet etmesi, Ebû Dâvûd'un ise onun birçok rivayetini *Sünen*'ine alması, Amr'ın hadisteki yerini göstermektedir. Burada şunu belirtmek gerekir ki Buhârî, Amr b. Merzûk hakkındaki tenkitleri dikkate alarak, belirtilen iki yerde de, hadisleri kendilerinden aldığı güvenilir bir başka hocasının daha adını verme ihtiyacını duymuştur. Şu'be b. Haccâc'ın rivayetlerini en iyi Amr'ın bildiği, Basra'da onun meclislerinden daha büyük bir hadis meclisi kurulmadığı, bu meclislerde 10.000 hadis tâlibinin yer aldığı ifade edilmektedir.

Amr b. Merzûk'un çok hayır yapması yanında önemli bir özelliği de bilhassa deniz savaşlarına katılmasıydı. Bu sebeple kitaplarını çok defa Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'ye bırakırdı. Saçını, sakalını kına ile boyar, hadis rivayetinden artakalan zamanını ibadetle geçirirdi. Safer 224'te (Ocak 839) Basra'da vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Diyât", 2, "Fezâ'ilü aşhâbi'n-nebi", 30; a.mlf., *et-Târîhu'l-kebir*, VI, 373; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 305; Ukaylî, *ed-Du'a-fâ'il-kebir* (nşr. Abdülmü'tî Emin Kal'acî), Beyrut 1404/1984, III, 292; *el-Cerh ve't-ta'dil*, VI, 263-264; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, X, 417-420; a.mlf., *Mizânü'l-İtidâl*, III, 287-288; a.mlf., *el-Muğnî* (nşr. Nüreddin İtr), Halep 1391/1971, II, 489; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 99-101; a.mlf., *Hedyü's-sâr Mukaddimetü Fet-hi'l-barî* (nşr. Tâhâ Abdurrauf Sa'd v.dğr.), Kahire 1398/1978, II, 186.

M. YAŞAR KANDEMİR

AMR b. MEYMÛN

(عمرو بن ميمون)

Ebû Abdillâh (Ebû Yahyâ)

Amr b. Meymûn el-Evdî

(ö. 74/693 [?])

Muhaddis tâbiî.

Yemen'deki Mezhic kabilesinin Evd koluna mensuptur. Hz. Ebû Bekir devrinde Küfe'ye gelip yerleştiği için el-Küfî nisbesiyle de anılır. Câhiliye döneminde

doğdu. Müslüman olmakla birlikte Hz. Peygamber'i göremedi, bu sebeple muhaddramûn'dan sayıldı. İslâmiyet'i kabul edişi, Yemen Valisi Muâz b. Cebel'in tesiriyle oldu. Bundan dolayı ona karşı gönlünde derin bir muhabbet uyandı ve yanından hiç ayrılmadı. Muâz'ın vefatından sonra ashâb-ı kirâmın en fakihi olarak gördüğü Abdullah b. Mes'ûd'un peşini bırakmadı ve kıraat ilmini ondan arz* usulüyle tahsil etti. Kendilerinden hadis rivayet ettiği diğer sahâbîler Hz. Ömer, Ali, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Ebû Hüreyre, Aîşe ve Ebû Eyyûb el-Ensârî'dir. Amr'dan da Şa'bî, Saîd b. Cübeyr, Amr b. Mürre, Ebû İshak es-Sebî gibi tanınmış muhaddisler rivayette bulundular. Ebû İshak ondan ayrıca kıraat da öğrendi. Bütün münekkitler Amr'ın güvenilir bir muhaddis olduğunu kabul etmişlerdir. Rivayetleri çok olmamakla beraber *Kütüb-i Sitt'e*'de yer almıştır. Hz. Ömer'in çeşitli uygulamalarını rivayet etmiş, Ebû Lü'lü' tarafından şehid edilmesini bizzat görmüş, onun suikasttan sonraki halini ve Hz. Osman'ın halife seçilişini bütün teferruatıyla anlatmıştır (bk. Buhârî, "Fezâ'ilü aşhâbi'n-nebi", 8).

Talebesi Ebû İshak'ın söylediğine göre Amr b. Meymûn, çevresindeki müslümanların, hatta ashâb-ı kirâmın takdini kazanmıştır. Yaşadığı uzun yıllar boyunca hac ve umre münasebetiyle birçok defa (rivayete göre 60 veya 100 defa) Kâbe'yi ziyaret etmiştir. Çok yaşlanmasına rağmen ölümü hiç temenni etmemiş, ancak Emevî valilerinden Yezîd b. Ebû Müslim'in rahatsız edici muamelelerine mâruz kalınca, Allah'tan kendisini kötülerle bir arada bulundurmamasını dilemiştir. Ölüm tarihi kesin olarak bilinmemekte, 74 (693) veya 75 (694) yılında vefat ettiği rivayet edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Fezâ'ilü aşhâbi'n-nebi", 8; a.mlf., *et-Târîhu'l-kebir*, VI, 367; a.mlf., *et-Târîhu's-şâgîr* (nşr. Mahmûd İbrâhim Zâyed), Kahire 1396-97/1976-77, I, 157, 190; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 117-118; *el-Cerh ve't-ta'dil*, VI, 258; Ebû Nuaym, *Hilye*, IV, 148-154; İbn Abdülber, *el-İstî'ab*, II, 542-544; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-şaf-ve*, III, 35; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 275-276; Nevevî, *Tehzîb*, I, 34-35; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 158-161; a.mlf., *Tezkiretül-huffâz*, I, 65; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-nihâye*, I, 603; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 109-110; a.mlf., *el-İşâbe* (Bicâvî), V, 154-155; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, I, 82.

M. YAŞAR KANDEMİR

AMR b. MÜRRE

(عمرو بن مرة)

Ebû Abdillâh Amr b. Mürre
b. Abdillâh el-Murâdî el-Cemeli
(ö. 116/734 [?])

Küfe'nin

meşhur hadis hâfızı ve zâhidi.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Abdullah b. Ebû Evfâ, Ebû Vâil, Saîd b. Müseyyeb, Saîd b. Cübeyr gibi muhaddislerden hadis öğrendi. Kendisinden de Ebû İshak es-Sebî, A'meş, Şu'be b. Haccâc, Süfyân es-Sevrî gibi hadis hâfızları rivayette bulundular. İbn Abbas'tan mürsel* olarak hadis rivayet eden Amr b. Mürre'nin güvenilir bir râvi olduğu hususunda münekkitler ittifak halindedir. Bazı kaynaklarda 118'de (736) vefat ettiği de ileri sürülmektedir.

Talebesi meşhur muhaddis Şu'be, Amr b. Mürre'nin çok hadis bildiğini, rivayetlerinde tedlîs* yapmayan nâdir şahsiyetlerden biri olduğunu, âmâ olduğu için onu mescede bizzat kendisinin götürdüğünü ve derin bir huşu içinde namaz kılan hocasının, onu görenlere, ibadeti kabul edilene kadar Allah'ın huzurundan ayrılmayacakmış intibahı verdiğini söylemektedir. Talebelerinden Mis'ar b. Kisdâm, son derece güvenilir biri diye övüldüğü ve çok sevdiğini söylediği hocası Amr gibi bir fazilet timsalinin benzerine Küfe'de rastlamadığını ifade etmektedir. Meşhur muhaddis Abdurrahman b. Mehdî, o devirde Küfe'de rivayetleri şüpheyle karşılanamayacak dört büyük hadis hâfızı bulunduğunu, Amr b. Mürre'nin de bunlardan biri olduğunu kaydeder. Mürcî görüşü tasvip ettiği de söylenen Amr'ın benimsediği ircâ*, günahların mümine zarar vermeyeceğini iddia edenlerin görüşü değil, selef âlimlerinin kabul ettiği mânada, günahkâr müslümanların cennete mi yoksa cehenne mi gideceğini Allah'a havale etmek şeklindeki ircâ anlayışı olmalıdır. Zira gençliğinde yabancı bir kadına hayranlıkla baktığı için hâlâ ıstırap çektiğini, gözlerini kaybetmesinin bu günaha kefarete olmasını ümit ettiğini söyleyen bir zâhidin Mürcie mezhebini benimsemesi uzak bir ihtimaldir. Rivayetleri *Kütüb-i Sitt'e*'de yer alan Amr b. Mürre'nin meşhur sözlerinden biri şöyledir: "Âhîreti kazanmaya çalışanlar dünyayı, dünya menfaatleri peşinde koşanlar âhîreti kaybederler. Ebedî olanı elde etmek için fânî olanı gözden çıkarmaya bakın."

Ebû'l-Kâsım el-Begavî'nin (ö. 317/929), Amr ile talebesi Şu'be b. Haccâc'ı konu

alan *Hikâyetü Şu'be* ve *Amr b. Mürre* adlı bir risâlesi Zâhiriyye Kütüphanesi'nde (Mecmua, nr. 21, vr. 16-21) bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabakât*, VI, 315; Halîfe b. Hayyât, *eṭ-Ṭabakât* (Zekkâr), I, 377; Buhârî, *eṭ-Târîhu'l-kebrî*, VI, 368-369; *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 257-258; Ebû Nuaym, *Hilye*, V, 94-100; Sa'fedî, *Nektû'l-himyân fî nûketi'l-umyân*, Kahire 1329, s. 221; Zehebî, *A'lâmü'n-nûbelâ*, V, 196-200; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 102-103; Sezgin, *GAS*, I, 175. M. YAŞAR KANDEMİR

AMR b. OSMAN el-MEKKÎ

(عمرو بن عثمان المكي)

Ebû Abdillâh Amr b. Os mân
b. Küreb el-Mekkî
(ö. 297/910)

“Üstâdü's-sûfiyye” unvanıyla tanınan ilk devir sûfilerinden.

Aslen Yemenli olmakla birlikte daha çok Mekke'de oturduğundan el-Mekkî nisbesini aldı. Cüneyd-i Bağdâdî'nin sohbetinde bulundu. Devrin meşhur âbid*lerinden Ebû Abdullah Saîd en-Nibâcî'den geniş ölçüde faydalandı. Bağdat'ta vefat etti. Kaynaklarda vefat tarihinin 291 (904) olduğuna dair bir rivayet de zikredilmektedir.

Herevî, Amr b. Osman'ın usul ve hakikatler sahasında geniş bilgi sahibi olduğunu, semâa önem verdiğini, ince mânâlı sözler söylediğini, *sekr** halinden uzak kalmaya ve tasavvufî hayatını *sahv** haline dayandırmaya dikkat ettiğini söyler. İbn Haffî'in şeriatla hakikati birleştirdikleri için sûfilere örnek almalarını tavsiye ettiği mutasavvıflardan biri olan Amr b. Osman, Allah'ı tanıma konusunda daha çok selbî sıfatlar üzerinde durur. İnsan Allah'ı ne kadar yüce ve mükemmel olarak tahayyül ve tasavvur ederse etsin yine de Allah'ın tahayyül ve tasavvur edilen şeyden çok daha yüce ve çok daha mükemmel olduğunu, Allah'la ilgili en yüce ve en mükemmel tahayyül ve tasavvurların O olmadığını, O'ndan başka olduğunu söyler. Herevî, çağdaşı sûfilerle mektuplaşmasıyla tanınan Mekki'nin bazı sözlerinden dolayı suçlanıp Mekke'den kovulduğunu, bunun üzerine Cidde'ye gittiğini ve Cidde halkının kendisini kadı yaptığını haber verir.

Zühüd, “gönülde dünyaya yer vermemektir” şeklinde tarif eden Amr b. Osman el-Mekkî, Hallâc'ın üstadıdır. Ancak meşrepleri farklı olan bu iki sûfî birbirleriyle anlaşımadıklarından beraberlikleri fazla sürmemiştir. Amr b. Os-

man, bir gün Hallâc'ın bir şeyler yazdığını görünce ne yaptığını sormuş, o da Kur'an'a nazîre (muâraza) yazdığını söyleyince kendisini yanından kovmuş ve beddua etmişti. Bu bedduanın Hallâc'ın idam edilmesinin mânevî sebebi olduğu ileri sürülmektedir. Diğer bir rivayete göre, Mekki'nin *Gencnâme* adlı gizli bilgiler ihtiva eden bir risâlesi vardı. *Gencnâme*'de İblîs'in Âdem'e secde etmemesi, Âdem'e emanet edilen sırrı görme arzusuyla izah edilmekte ve İblîs ilâhî sırra âşına bir ârif olarak tanıtılmaktaydı (bk. Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ*, s. 487). Hallâc'ın bu risâleyi çalarak içindekileri halka açıklaması, asılmasına sebep olmuştu. Hücvîrî, Mekki'nin *Kitâbü'l-Mahabbe* adlı bir eseri olduğunu, bu risâlede sır, ruh, kalp ve beden yedişer bin senelik aralıklarla yaratıldıklarını, yaratılışa sevgi ve güzelliğin esas alındığını, dünyaya gelen ruhların ancak aşkla mi'rac yaparak ilâhî âleme yükseleceklerinin anlatıldığını bildirir.

Tasavvuf konusundaki derin görüşlerini temkinli ifadelerle ortaya koyan Amr b. Osman el-Mekkî'ye bütün sûfiler hürmet göstermiş ve onu kendilerine örnek almışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sülemî, *Ṭabakât*, s. 202; Ebû Nuaym, *Hilye*, X, 291; *Kuşeyrî Risâlesi* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1981, s. 146; Hucvîrî, *Keşfü'l-mahcûb: Hakikat Bilgisi* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1982, s. 241; Herevî, *Ṭabakât*, s. 232; Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1985, s. 487; a.mlf., *Mantıku't-tayr* (trc. Abdülbâki Gölpınarlı), İstanbul 1962, II, 91; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-şafve*, II, 440; Baklî, *Şerh-i Şaḥîyyât*, s. 263; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 136; Şa'rânî, *eṭ-Ṭabakât*, I, 134; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 225; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 259; Ebû'l-Hasan ed-Deylemî, *Siretü şeyḥi'l-ekber Ebû 'Abdillâh İbnü'l-Haffî eş-Şirâzî* (nşr. A. Schimmel), Ankara 1955, s. 37.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

AMR b. SÂBİT

(عمرو بن ثابت)

Amr b. Sâbit b. Vakş
(Vukayş, Ukayş) el-Ensârî
(ö. 3/625)

Müslüman olduktan hemen sonra Uhud Gazvesi'nde şehid düşen sahâbî.

Medine'de yerleşmiş bulunan Evs kabilesinin Abdüleşhel boyuna mensuptur. Annesi Lübbe, meşhur sahâbî Huzeyfe b. Yemân'ın kız kardeşidir. Amr, kabilesi arasında Üsayrım lakabıyla tanınıyordu. 625 yılında cereyan eden Uhud Gazvesi'ne kadar kabilesinin ısrarlarına rağmen

men müslüman olmamıştı. Bir rivayete göre (bk. Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 37) faize verdiği parasını geri alıncaya kadar İslâmiyet'i kabul etmemişti; fakat müslümanların Mekke'li müşriklerle çarpışmak üzere Uhud'a hareket etmelerinden hemen sonra İslâmiyet'i kabul etti ve silâhlarını kuşanarak savaş meydanına koştu. Burada Hz. Peygamber'i bulup müslüman olduğunu haber verdi ve bütün şiddetiyle devam eden çarpışmalara katıldı. Bir müddet sonra ağır şekilde yaralandı. Savaş sonunda Abdüleşhel oğulları cesetler arasında kabilelerine ait ölümleri ararken yaralı olan Amr'a rastladılar. Onun müslüman olduktan sonra savaşa katıldığını bilmedikleri için kabilesini kayırma düşüncesiyle mi, Mekkeliler'e kızdığından dolayı mı, yoksa din gayretiyle mi savaştığını sordular. Amr, müslüman olduğunu ve Allah için çarpıştığını söyleyerek son nefesini verdi. Durumu Hz. Peygamber'e anlattıkları zaman Resûlullah Amr'ın cennetlik olduğunu haber verdi. Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'indeki hadisin râvisi Ebû Hüreyre onun yaralı olarak evine götürüldükten sonra orada vefat ettiğini söylemiştir. *Şaḥîḥ-i Buḥârî*'deki bir hadise göre Hz. Peygamber onun hakkında, “Az çalıştı, fakat çok kazandı” demiştir (“Cihâd”, 13). Buhârî'nin bu rivayetinde her ne kadar söz konusu sahâbînin adı zikredilmiyorsa da İbn Hacer muhtelif rivayetleri birleştirmek suretiyle onun Amr b. Sâbit olduğu sonucuna varmıştır (bk. *Fethu'l-bârî*, XI, 287).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, “Cihâd”, 13; Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 37; Vâkidî, *el-Megâzî*, I, 262, 301; İbn Hişâm, *es-Sire*, III, 90; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, II, 506; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 202-203; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 526-527; a.mlf., *Fethu'l-bârî* (nşr. Tâhâ Abdurraûf Sa'd v.dğr.), Kahire 1398/1978, XI, 286-287. AHMET ÖNKAL

AMR b. SAİD b. ÂS

(bk. EŞDAK).

AMR b. SAİD b. ÂS

(عمرو بن سعيد بن العاص)

Ebû Ukbe Amr b. Saîd b. el-Âs
el-Kureşî el-Ümevî
(ö. 13/634)

Ecnâdeyn Savaşı'nda iki kardeşiyle birlikte şehid olan sahâbî.

Ebû Ühayha diye tanınan babası Câhiliye devrinde Mekke'nin ileri gelenlerinden biriydi. Annesi Safiyye bint Mugîre, Hâlid b. Velîd'in halasıdır. Amr İslâmi-